

Єфімов В. В.

доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Сидорова Е. О.

заступник директора ННІ права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, доцент

**ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ
ЯК СКЛАДОВОЇ СПІВРОБІТНИЦТВА З МІЖНАРОДНИМ
КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ**

Міжнародні злочини – суспільно небезпечні умисні посягання на життєво важливі інтереси міжнародного співтовариства, основи існування держав і народів – міжнародний мир і міжнародну безпеку [2].

Із початком повномасштабного вторгнення російської федерації, масовані ракетні обстріли й інші види повітряної зброї застосовуються майже щоденно по всій території України, від чого страждають дуже багато цивільних об'єктів, хоча у засобах масової інформації рф кожен раз дається виправдовуюча інформація, що удари наносились по об'єктах де були військові або проводились роботи щодо забезпечення Збройних сил України (ремонт техніки та ін.). До того ж згвалтування, мародерство та вбивства військовими мирних жителів стали, на жаль, повсякденністю для Українців.

За словами Генерального прокурора України Андрія Костіна з боку рф проти України зареєстровано понад 68 тисяч воєнних злочинів російських військових та 952 факти застосування заборонених засобів ведення війни й кожного наступного дня ці цифри тільки збільшуються. Та ще більше лякає те, що реальна кількість зазначених злочинів набагато вища, оскільки немає доступу до територій, які йдосі в окупації [3].

Юристи Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» у межах реалізації глобальної ініціативи «Трибунал для путіна» пояснили, які саме види міжнародних злочинів передбачені міжнародним та українським правом [4]. На їх думку, до міжнародних злочинів відносять суспільно небезпечні умисні посягання на життєво важливі інтереси міжнародного співтовариства, основи існування держав і народів – міжнародний мир і міжнародну безпеку. Такі посягання є порушенням державою міжнародно-правових норм, що мають основоположне значення

для забезпечення міжнародного миру і безпеки, захисту людської гідності та довкілля. Об'єктами вказаних злочинів виступають загальний мир і міжнародна безпека, основи співіснування народів і держав.

Перелік воєнних злочинів і злочинів проти людяності зокрема міститься в чотирьох Женевських конвенціях та додаткових протоколах до неї, а також в Римському статуті Міжнародного кримінального суду.

У Римському статуті виділено наступні групи міжнародних злочинів: – злочин геноциду (вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, створення нестерпних умов життя, перешкоди дітонародженню, насильницька передача дітей, вчинені з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку); – злочини проти людяності (вбивство, винищення, оборнення в рабство, депортація або насильницьке переміщення населення і т.п. коли вони вчиняються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення, і такий напад вчиняється усвідомлено); – воєнні злочини (грубі порушення Женевських конвенцій); – злочинні агресії (планування, підготовку, ініціювання або здійснення акту агресії, який в силу свого характеру, серйозності та масштабів являється грубим порушенням Статуту ООН).

У свою чергу грубим порушенням Женевських конвенцій може бути порушення таких правил ведення війни: – напад на цивільних, атака їх власності або цивільних адміністративних будівель; – залучення дітей до бойових дій; – напад на медичний персонал, лікарні і карети швидкої допомоги; – перешкоджання наданню гуманітарної допомоги цивільному населенню, яке її потребує; – примус цивільного населення до давання будь-яких показань чи розповіді будь-якої інформації; – грабування цивільного населення; – примус цивільного населення воювати на стороні окупаційних військ; – переміщення цивільного населення на територію держави-окупанта; – жорстоке поводження з полоненими; – заборона використання видів озброєння, які через невибірковість цілей становлять пряму небезпеку для цивільного населення; – атака атомних електростанцій та інших об'єктів, знищення яких може призвести до витоку небезпечних речовин; – атака будівель, що є історичними пам'ятками, культурною чи духовною спадщиною.

Україна підписала Римський статут ще 20 січня 2000 року, але так і не ратифікувала його, хоча після угоди про Асоціацію з ЄС у 2014 році ратифікація цього документу є одним із прямих міжнародних зобов'язань України. Водночас Римський статут передбачає можливість, що й без ратифікації держава може визнати юрисдикцію суду в певних справах, подавши про це належну заяву. Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду з двох питань заявами Міністерства закордонних справ, поданими 17 квітня 2014 року щодо справ Майдану і 8 вересня 2015 року щодо злочинів проти людяності і воєнних злочинів, вчинених на її території.

Відповідно всі міжнародні злочини вказані в Римському статуті, які відбуваються в Україні у зв'язку зі збройною агресією РФ з 2015 го року можуть бути предметом розгляду Міжнародного кримінального суду (МКС). Разом з тим, не слід розраховувати, що всі злочини будуть розглянуті саме МКС. Це не можливо з огляду на об'єм таких справ. Виходячи зі світового досвіду, МКС буде займатись справами, які стосуватимуться так званих «топ» злочинців – осіб, які обіймають найбільш відповідальні пости, та виступали організаторами злочинів. Основна кількість справ скоріш за все буде предметом розгляду національних судів.

Кримінальний кодекс України [1] містить статтю, яка встановлює відповідальність за воєнні злочини – стаття 438 КК – порушення законів та звичаїв війни. Стаття передбачає відповідальність за жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій. Тобто фактично ця стаття так само відсилає до міжнародно-правових, які містять конкретні описи правопорушень. Саме за цією статтею наразі відкриті кримінальні провадження українськими правоохоронними органами за фактами воєнних злочинів та розглядаються справи у судах. Також Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за: – застосування зброї масового знищення (ст.439 КК); – розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення (ст. 440 КК); – екоцид (ст. 441 КК); – геноцид (ст. 442 КК). Разом з цим, експерти схиляються до того, що перелічені злочини, які вчиняються під час воєнного конфлікту, необхідно кваліфікувати за спеціальною нормою – статтею 438 КК.

Як підсумок, необхідно підкреслити домінуючу думку дослідників про те, що МКС має спроможність переслідувати вищих посадових осіб РФ, не враховуючи їхніх привілеїв та імунітету. На жаль МКС не має юрисдикції щодо злочинної російської агресії проти України, оскільки ні Україна, ні Росія не є сторонами Римського статуту. На думку фахівців, для того щоб ліквідувати цю прогалину, необхідно створити спеціальний трибунал з агресії щодо України або шляхом внесення поправок до Римського статуту.

Дуже сумно, що на сьогодні реалізація будь-якого з вказаних варіантів це дуже складна задача для міністерства закордонних справ України, оскільки в обох варіантах потрібно досягти узгодженої позиції понад сотні держав, укласти відповідні міжнародні договори, адаптувати українську правову систему, забезпечити створення та функціонування державного судового органу, який мав би повноваження притягувати до відповідальності за злочинну агресію. Та й врешті очікувати, що РФ визнає юрисдикцію МКС або ж стане членом Суду в найближчому часі безглуздо, бо вони завжди

займають позицію того, що світова спільнота постійно замислює потенційні загрози для національної безпеки рф. Й найголовніше, вказані положення блокуватимуть діяльність МКС щодо злочинної агресії рф, навіть якщо Україна ратифікує Римський статут.

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>;

2. Міжнародні злочини Вікіпедія URL: <https://www.google.com/search?q=%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%CC%81%D0%B4%D0%BD%D1%96>;

3. «Убивства, зґвалтування, тортури»: скільки воєнних злочинів російської армії вже підтвердили в Україні і які перспективи трибуналу? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-trybunal-haaha-putin/32292306.html>;

4. Кирило Бойко Види міжнародних злочинів, передбачені міжнародним та українським правом: роз'яснення експертів URL: <https://intent.press/expert/humanrights/2022/vidi-mizhnarodnih-zlochiniv-peredbacheni-mizhnarodnim-ta-ukrayinskim-pravom-rozyasnennya-ekspertiv/>;

Єфімов М. М.

професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ ЩОДО ТАКТИКИ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА, ВЧИНЕНОГО ФУТБОЛЬНИМИ ВБОЛІВАЛЬНИКАМИ

Розслідування будь-якого кримінального правопорушення потребує проведення відповідного переліку слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів. Не є виключенням і випадки вчинення хуліганських дій футбольними уболівальниками. Серед обов'язкових слідчих (розшукових) дій, що необхідно реалізувати в зазначеній категорії кримінальних проваджень, будуть такі як-от: огляд місця події; допити підозрюваних; слідчий експеримент. Тактика їх проведення залежить від багатьох факторів та потребує детального уточнення. Оскільки максимально повне зібрання оптимальної кількості доказової інформації забезпечить якісне складання обвинувального акту [2, с. 527].

З приводу питань проведення допиту підозрюваного, відмітимо, що вивчення матеріалів кримінального провадження дозволяє визначити його предмет, сформулювати запитання допитуваному, встановити коло осіб, які підлягають допиту тощо. Це дозволяє, як зазначає Чаплинська Ю. А.,